

עירוב מסחרי לייצור טלאי-בשר (*)

עירוב מסחרי הוא נוהג מקובל בייצור טלאים מפותמים. בדרך-כלל משמשות למטרה זו, בצאן, אמהות מגזע המצטיין בפוריות ובכושר ייצור חלב להנקת הטלאים, ומזווגים אותן עם אילים מגזע-בשר כבד. בני-העירוב, בקבלם הזנה עשירה, מצטיינים בכושר של גדילה מהירה ומגיעים למשקל רב בגיל צעיר.

מבני-העירוב אין משאירים לגידול, לא את הזכרים ואף לא את הנקבות, אלא מוכרים את כולם לשחיטה. מכאן השם „עירוב מסחרי“ להבדיל מעירוב לצרכי טיפוח. במקרים מסוימים נעשה עירוב מסחרי בבני גזעים שלא ניחנו במלוא המידה בתכונות שנמנו לעיל, בהנחה שבני-העירוב יגלו און-עירוב ויצטיינו בהתפתחותם, בהשוואה לטהורי גזע.

ברשימות קודמות (**) כבר סופר על מבצע העירוב, שעשינו בעונה האחרונה במספר משקים ובמספר גזעים. כאן נביא מספר פרטים על מבצע זה.

א. משק שובל

לרשותו של משק זה כמעט שאין שטחי מרעה טבעי. הזנת העדר בסתיו ובחורף התבססה במידה רבה על האבסה. בחדשים דצמבר-אפריל יצא העדר למרעה, בס"ה 71 ימים, רובם במארס ואפריל. המרעה בחלקו הגדול אספסת ופספלוס, הזרוע כחיפוי במט-עים. בסוף מארס התחילו לעלות על שטחי פלחה שנפסלו לקצירה מפאת הבצורת.

המזון שהואבס בימים שהעדר עמד בבית — כלל שחת, קש, מפל-בר (פסולת) ומזון מרוכז כדי 1.3 יח"מ לכבשה.

הטלאים קיבלו, נוסף על היניקה — שחת, קצת ירק ומזון מרוכז. בחודש השני לחייהם הם אכלו כ-200 גרם מזון מרוכז ליום, ומתחילת החודש השלישי ועד המכירה אכלו כ-300 גרם מ"מ ליום.

ב. מעין-ברוך

בחדשים דצמבר-אפריל יצא העדר למרעה במשך 108 ימים; רוב הימים — במרעה טבעי. מתחילת דצמבר ועד אמצע ינואר עמד העדר בדיר. כמויות המזון שקיבל נעו בגבולות של 0.7—1 יח"מ לרחלה ליום.

לטלאים הוגש מזון נוסף, בצורת שחת ומזון מרוכז — רק מאמצע החודש השני. כמות המזון המרוכז לטלה, בסוף החודש השני — הגיעה ל-250 גרם ליום. בסוף החודש השלישי הוגדלה המנה ל-400 גרם לטלה, וכזאת היא היתה עד המכירה.

מתקבל איפוא, שבמשק שובל היתה רמת ההזנה בכללה גבוהה יותר. רק במחצית החודש השני לגידול הוגברה ההזנה של הטלאים במעין-ברוך והגיעה גם שם לרמה גבוהה.

לצרכי העירוב עם כבשי אואסי שבמשקים, שימשו אילים מן הגזעים הבאים: דורסאט-הורן, בורדאר-לאסטאר, קורדייל, קולומביה וראמבויה. מכיון שדורסאט-הורן הוא הגזע המייצג את גזעי הבשר הכבדים, שנועדו בעיקרם לעירובים מסחריים, נעשו בו רוב העירובים. העירובים בגזעים האחרים נעשו לשתי מטרות: א) לצרכי טיפוח נוסף, במטרה להתחיל לבחון את האפשרות ליצור טיפוי כבשים, שיתאימו לאזורי הארץ השונים; ב) לבחון אם בני-עירוב מגזעים אחרים — גם הם יגלו כושר-ייצור-בשר רב יותר משל אואסי. דבר זה חשוב, כי הוא יאפשר לנו להשתמש לצרכי עירוב מסחרי גם בהם, כל עוד אין בידינו די אילים מגזע-בשר כבדים.

ביצוע העירובים

כל העירובים בוצעו בעזרת הזרעה מלאכותית. חלקם בזרמה טרייה וחלקם בזרמה מהולה, חלקם בזרמה טרייה שנאספה במשק וחלקם בזרמה שהובאה ממקום אחר. בס"ה נולדו כתוצאה מפעולה זו 230 טלאים, רובם בני האילים מגזע דורסאט-הורן.

המשקים

העירובים נעשו בחמישה משקים. שלושה מהם (שובל, מעין-ברוך ויפתח) מחזיקים עדרי צאן לבשר. שני האחרים (אורים וחוקוק) מחזיקים עדרי צאן לחלב, והעירוב נעשה ברחלות שזולדותיהן לא נועדו לגידול. במאמר זה תימסרנה התוצאות שנתקבלו בשניים ממשקי הבשר. שני המשקים מייצגים גם שני משטרי הזנה.

(*) מפרסומי התחנה לחקר החקלאות, סדרה ה' 1960, מס' 155.

(**) „השרה“, כרך ל"ט, חוב' י"א; כרך מ', חוב' ח'.

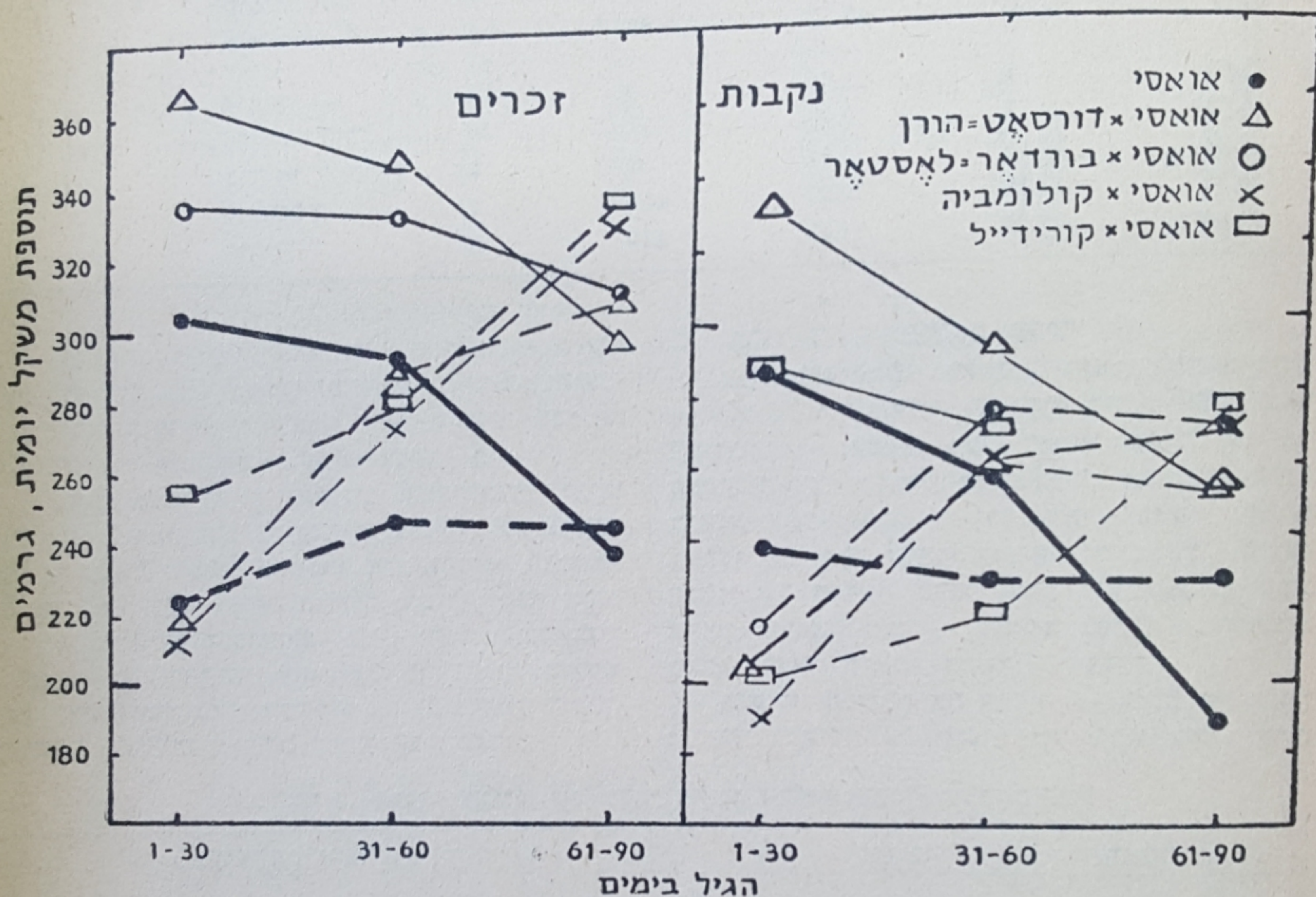

התוצאות

א. התפתחות הטלאים

בני-העירב הצטיינו במשקל גדול יותר עוד בלידתם, ובשני המשקים אף השיגו תוספות-משקל גדולות יותר משהשיגו טלאי אואסי. אולם בולט לעין, שיתרונם זה של בני-העירב היה גדול יותר במשק שבו היה משטר ההזנה עשיר יותר.

בטבלאות 1, 2 מתוארת הגדלת המשקל של הטלאים בשני המשקים, ובדיאגרמה 1 — השינויים בשיעורי תוספת המשקל היומית עם התקדמות הגיל.

דיאגרמה 1. השתנות תוספת המשקל של טלאים וטליות עם הגיל ועם שינוי משטר ההזנה, בשובל ובמעין-ברוד.

טבלה 1. הגדלת המשקל של טלאים שנולדו יחידים בשובל, לאמהות מגזע אואסי.

המין	גזע האב	מספר הטלאים	משקל הלידה, ק"ג	המשקל, ק"ג, בגיל		
				יום 30	יום 60	יום 90
זכרים	אואסי	22	4.81	14.05	22.87	30.05
	דורסאט-הורן	20	5.25	16.24	26.58	35.55
	בורדאר-לאסטאר	2	5.10	15.20	25.21	34.57
נקבות	אואסי	17	4.26	12.90	20.63	26.34
	דורסאט-הורן	25	5.12	15.01	23.81	32.83
	קורידייל	3	5.60	14.23	22.32	—

ט ב ל ה 2. הגדלת המשקל של טלאים שנולדו יחידים במעין-ברוך, לאמהות מגזע אוֹאִסִי.

ה מ י ן	גזע האב	מספר הטלאים	משקל הלידה, ק"ג	המשקל, ק"ג, בגיל —		
				30 יום	60 יום	90 יום
זכרים	אוֹאִסִי	23	4.82	11.54	19.01	26.50
	דורסאט-הורן	23	5.38	11.95	20.71	29.93
	קולומביה	4	5.43	12.72	21.19	31.31
	קורידייל	2	5.00	11.71	19.98	29.81
נקבות	אוֹאִסִי	24	4.70	11.86	18.75	25.69
	דורסאט-הורן	26	4.81	10.90	18.73	26.32
	בורדאר-לאסטאר	4	4.30	10.84	19.11	27.23
	קולומביה	2	4.55	10.29	18.18	26.30
	קורידייל	2	5.10	11.19	17.75	26.04

ב. מבנה הגוף ותפוקת הבשר

אחד מחסרונותיו של טלה אוֹאִסִי המיועד לבשר — הוא מציאות האליה, שעיקרה רקמת שומן. בני-העירב נמצא צמצום ניכר בממדי האליה, עד כדי התרחבות קלה בשורש הזנב בלבד. גם מבנה הגופה בכללה נמצא רחב ובושרי יותר, בניגוד למבנה השלדי של טלה אוֹאִסִי. מספר נתונים על תפוקת הבשר של חמישה טלאי אוֹאִסִי וחמישה בני-עירב אוֹאִסִי×דורסאט-הורן — מוצגים בטבלה 3. הטלאים נשחטו לאחר הרעבה במשך 20 שעות. בתפוקה הכוללת את האליה — אמנם אין יתרון בני-העירב עולה על שיעור של אחוז אחד; אולם

במשק בעל רמת ההזנה הנמוכה יותר — בולטת לעין העובדה שבני-העירב התחילו להבליט את יתרונם רק לאחר שיפור ההזנה בסוף החודש השני. דבר זה מתבלט עוד יותר עם העיון בדיאגרמה 1. בעוד שבני-העירב השונים במעין-ברוך הגיבו על ההזנה המשופרת מן החודש השני — לא נמצאה הגובה כזאת בטלאי אוֹאִסִי; אלה הוסיפו להתפתח בקצב שווה בכל תקופת הגדילה. בשובל, שבה היתה ההזנה משופרת מלכתחילה, בולט יתרונם של בני-העירב בכל התקופה. יתר על כן: בסוף החודש השלישי, כאשר בשני המשקים היו תנאי-ההזנה דומים, התפתחו הטלאים בשניהם באותו קצב, בערך.

ט ב ל ה 3. תפוקת הבשר של טלאי אוֹאִסִי וטלאי אוֹאִסִי×דורסאט-הורן

גזע האב	משקל חי, (איברים פנימיים ¹)		אליה		הגופה		משקל כולל ²	
	ק"ג	%	ק"ג	%	ק"ג	%	ק"ג	%
אוֹאִסִי	32.4	1.26	3.9	2.36	7.3	14.10	43.5	17.72
דורסאט-הורן	34.5	1.48	4.3	0.54	1.6	17.15	49.7	19.17

(1) ריאות, לב, כבד.

(2) גופה עם אליה ועם איברים פנימיים.

חשיבות רבה נודעת לעובדה, שבתפוקת הבשר הנקי היתרון לבני-העירב הוא ב־6% ויותר. מדידות של חלקי הגופה, וכן הערכות של מראית-עין, העלו שגם באיכות הבשר עולים בני-העירב על טלאי אוֹאִסִי, ובעונה זו כבר שילמו סוחרי הבשר בעד טלאי-עירב מחיר רב יותר מאשר בעד טלאי אוֹאִסִי.

סיכום ומסקנות

1. טלאי-עירב אוֹאִסִי×דורסאט-הורן נולדים במשקל רב יותר מטלאי אוֹאִסִי טהורי גזע. בתנאי הזנה טובה יכולים הם להגיע, בגיל שלושה עד ארבעה חדשים, למשקל רב ממשקל טלאי אוֹאִסִי — בכדי 5 ק"ג ויותר.
2. מבנה הגוף של בני-העירב טוב יותר מזה של אוֹאִסִי, והם כמעט נטולי אליות. משום כך תפוקת הבשר הנקי שלהם מרובה מזו של טלאי אוֹאִסִי בכדי 5%—7%.
3. אף על פי שמספר בני העירוב עם גזעים אחרים היה קטן, נראה שהם נתנו תוצאות

דומות לאלה שהתקבלו בבני-העירב אואסי דורסאט-הורן. אפשר איפוא להמליץ על השימוש באילים מגזעים אלה לעירובים מסחריים, כל עוד אין בידינו די אילים מגזעי-הבשר הכבדים, מה גם שעל יסוד החומר המועט שבידינו עדיין מוקדם לומר, אם דורסאט-הורן הוא אמנם הגזע המתאים ביותר למטרותינו. דבר זה נוכל לקבוע רק לאחר מחקר נוסף על איכות הבשר, על כמות השומן שבו ועוד. הטלה שיתקבל כתוצאה מעירוב יהיה בכל מקרה טוב יותר לייצור בשר, מטלה אואסי. גם במשקי צאן-החלב כדאי לזווג לאילי-בשר-וצמר את הרחלות, שצאצאיהן אינם נועדים לגידול במשק.

4. התוצאות שבידינו מראות, שכדי ליהנות מיתרון טלאי-העירב — יש להבטיח להם הזנה עשירה. בתנאי הזנה דלה אין ביטחון, שמשקלם יהיה רב מזה של טלאי אואסי.
5. לבסוף ברצוננו להדגיש כי הגזע דורסאט-הורן, אף על פי שהוא מושך את עיניהם של המגדלים — לא נועד לעירובי-דחיקה. אין בידינו אפשרות להמליץ כעת על שום גזע, שיתאים למטרה זו; אולם באים בחשבון, מבין הגזעים שבידינו — הקורידייל, הקולומביה והמארינו הגרמני.

הבעת תודה

תודתנו הכנה נתונה לכל אלה, שבלי עזרתם לא היתה אפשרות לבצע את העבודה. בראש וראשונה לנוודי שובל, אורים, מעיז-ברוד, יפתח וחוקוק, שאפשרו לבצע את העירובים בעדריהם ואף לא חסכו עמל בשקילות ובריכוז הנתונים. במידה לא פחותה זכאים לתודה המדריכים לצאן יגאל בנימין ודוד קליין, וכן ח. זמירי, מ. שפירא וד"ר א. פאיי, על עזרתם בבחירת המשקים ובארגון הניסוי.

עובדי התחנה לחקר החקלאות, שלקחו חלק במבצע העירובים, הם ד"ר ח. שינדלר וד. אמיר; הם טיפלו בקבלת הזרמה ובפיקות על ההזרעות במשקים.

ד"ר מ. סולר השתתף בתכנון הניסויים. מחובתנו להדגיש במיוחד את העזרה הרבה בתכנון הניסויים ואת המאמצים הגדולים בהשגת האמצעים לביצוע העירובים, שהגיש מנהל המכון לבעלי חיים, ד"ר רענן וולקני.

ע. איל, ח. גומ

המחלקה לצאן, התחנה לחקר החקלאות.